

TÜRI ÜHISGÜMNAASIUM

VALIKKURSUS „PSÜHHOLOOGIA“

Õppetegevus

Valikkursuse “Psühholoogia” teemade valikul on toetunud uurimustele ja katsetele, mille abil psühholoogiateadmised annavad valmiduse mõista nende rakendamisvõimalusi eelkõige enda ja teiste käitumise seletamiseks. Samuti kujuneb arusaam psühholoogiast teadusena, mis aitab mõista inimese olemust tervikuna ning seda, kuidas ta koos teistega tegutseb.

Õpisisu esitus kohustuslike ning süvendavate ja laiendavate teemade kaudu loob aluse sellealaseks sügavamaks käsitlemiseks, arvestades nii õpilaste individuaalseid erinevusi kui ka ühiskonnas toimuvaid muutusi.

Õppetegevuse valikul lähtutakse inimeseõpetuse üldisest eesmärgist, et toetada õpilase isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist. Õppetegevused on aine eesmärkidest lähtuvalt õpilase jaoks mõistetavad ja tähenduslikud ning toetavad arusaama õpitava vajalikkusest. Kogu ainekäsitus on võimalikult elulähedane.

Lõiming

Valikkursuses „Psühholoogia“ on oluline lõiming teiste õppeainetega järgmiste teemade lõikes:

- eesti keel – suuline ja kirjalik eneseväljendus, keel ja mõtlemine;
- bioloogia – inimese närvisüsteem, närviraku ehitus ja talitus, meelelundid, isiksuse bioloogilised alused;
- ühiskonnaõpetus – saavutusvajadus, individuaalsed erinevused, normi ja hälbivuse suhtelisus, eelarvamused ja stereotüübid, grupiprotsessid.

Psühholoogias on oluline lõiming läbivate teemade lõikes:

- elukestev õpe ja karjääri planeerimine – õppimine, teadmised ja oskused, õppimise viisid, probleemide lahendamine ja loovmõtlemine, saavutusvajadus, iskus, isiskuseomadused, vaimsed võimed, identiteet, psühholoogi erialased rakendused;
- tervislik eluviis – emotsioonid ja emotsioonide väljendamine, normi ja hälbivuse suhtelisus, meelelundid;

- ühiskonna jätkusuutlik areng – kultuuriline motivatsioon, individuaalsed erinevused, normi ja hälbivuse suhtelisus, grupiprotsessid.

Kursuse õpitulemused

Kursuse läbinud õpilane:

- 1) mõistab inimese taju, tähelepanu, mälu, õppimise, mõtlemise, emotsioonide, motivatsiooni, isiksuse, vaimsete võimete ja sotsiaalsete protsesside põhilisi seaduspärasusi ning tunneb neid enda ja teiste käitumises;
- 2) teab psühholoogias kasutatavaid põhilisi uurimismeetodeid ning eristab teaduslikku teadmist tavateadmisesest psühholoogias;
- 3) tunneb igapäevaelus kasutusel olevaid psühholoogiaga seotud mõisteid ja kontseptsioone;
- 4) oskab rakendada psühholoogia seaduspärasusi enda õppimise analüüsimisel ja õpioskuste arendamisel;
- 5) mõistab inimeste erinevuste päritolu ja individuaalsust ning väärtustab individuaalseid ja kultuurilisi erinevusi;
- 6) analüüsib põhiliste sotsiaalsete protsesside mõju inimese käitumisele igapäevaelus;
- 7) mõistab ja kirjeldab psühholoogiateadmiste rakendamise võimalusi igapäevaelus.

Õppetöös kasutatavad õppematerjalid

Uljas, J., Rumberg, T. *Psühholoogia gümnaasiumile*. Koolibri, 2002

Kullasepp, K., Saat, H. *Psühholoogia. Gümnaasiumi töövihik*.

Gümnaasiumi valdkonnaraamat *Sotsiaalsained. Inimeseõpetus.*

http://www.oppekava.ee/index.php/G%C3%BCmnaasiumi_valdkonnaraamat_SOTSIAALAINED

Õppesisu

I. teema PSÜHHOLOOGIATEADUS. 3 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Psühholoogia kui teadus. Teaduslik psühholoogia ja rahvapsühholoogia. * Psühholoogia uurimismeetodid. * Psühholoogia harud ja seos teiste teadustega.	* Psüühika ja kultuur. * Psühholoogia ajalugu.

Teema *Psühholoogiateadus* läbimise järel õpilane:

- 1) kirjeldab teadusliku psühholoogia ja rahvapsühholoogia erinevusi;
- 2) eristab psühholoogia põhilisi harusid ning mõistab seoseid teiste teadustega;
- 3) teab psühholoogia põhilisi uurimismeetodeid (kirjeldavad, korrelatiivsed, eksperimentaalsed) ning toob näiteid psühholoogia teaduslike uurimuste kohta;
- 4) väärtustab psühholoogiliste nähtuste seletamisel teaduslikku käsitlust.

II. teema TUNNETUSE JA TEGEVUSE BIOLOOGILINE ALUS. 3 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Inimese närvisüsteem: perifeerne ja kesknärvisüsteem. * Närviraku ehitus ja talitus. * Meeleelundid ja aistingud.	* Aju ja närvirakkude uurimise meetodid. * Pärilikkus ja individuaalsed erinevused.

Teema *Tunnetuse ja tegevuse bioloogiline alus* läbimise järel õpilane:

- 1) kirjeldab inimese perifeerse ja kesknärvisüsteemi ehitusest ning talitlusest;
- 2) kirjeldab närviraku ehitusest ja talitlusest;
- 3) selgitab meelelise tunnetuse olemust ja liigitab aistinguid, tuues näiteid igapäevaelust.

III. teema TAJU JA TÄHELEPANU 4 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Taju ja selle omadused. Tajukujundi tekkimine. * Tajuliigid: sügavus-, liikumis-, ruumitaju. * Tahtlik ja tahtmatu tähelepanu.	* Aistingute tekkimine. * Tajuillusioonid. * Tähelepanu jagamine

Teema *Taju ja tähelepanu* läbimise järel õpilane:

- 1) selgitab taju ülesandeid ja tajukujundite tekkimist lähtuvalt taju omadustest;
- 2) teab, kuidas võivad taju omadused (piirid, kujunemise aeg, kestus, püsivus, ruumiline ja ajaline vastasmõju) mõjutada tajukujundi tekkimist;
- 3) kirjeldab ja toob näiteid tajuliikide (sügavus-, liikumis- ja ruumitaju) kohta;
- 4) eristab tahtlikku ja tahtmatut tähelepanu ning kirjeldab nende mõju oma õpitegevusele.

IV. teema MÄLU. 4 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Mälu. Töömälu ja pikaajaline mälu. Episoodiline, semantiline ja protseduuriline mälu. * Mäluprotsessid: salvestamine, meenutamine, unustamine.	* Autobiograafiline mälu. * Mäluhäired. * Mnemotehnikad.

Teema *Mälu* läbimise järel õpilane:

- 1) kirjeldab töömälu ja pikaajalist mälu ning toob näiteid nende olemasolu kohta, toetudes teaduslikule käsitlusele;
- 2) kirjeldab ja toob isiklikest kogemustest näiteid episoodilise, semantilise ja protseduurilise mälu kohta;
- 3) kirjeldab tähelepanu, infotöötuse sügavuse ja info kokkupakkimise mõju informatsiooni salvestamisele mälus;
- 4) teab unustamise põhjusi ning kirjeldab meenutamise tõhusamaks muutmise teid õpitegevustes.

V. teema ÕPPIMINE. 3 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Õppimine, teadmised ja oskused. * Õppimise viisid: harjumine, tingimine, sotsiaalne õppimine, teadmiste konstrueerimine.	* Õpioskused. * Õpistiilid. * Õpitud abitus.

Teema *Õppimine* läbimise järel õpilane:

- 1) teab, mis on õppimine, ning selgitab, kuidas omandatakse teadmisi ja oskusi;
- 2) teab ja kirjeldab erinevaid õppimise viise: harjumine, tingimine, sotsiaalne õppimine, teadmiste konstrueerimine;
- 3) toob näiteid õppimise viiside rakendumise kohta õpitegevustes ning oskab analüüsida oma õpitegevusi.

VI. teema MÕTLEMINE. 3 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Mõtlemine. Mõtlemise elemendid: kujundid, mõisted, skeemid. * Keel ja mõtlemine. * Probleemide lahendamine ja loov mõtlemine.	* Mõtlemise areng. * Mõtlemine erinevates kultuurides. * Kõne areng.

Teema *Mõtlemine* läbimise järel õpilane:

- 1) eristab ja kirjeldab mõtlemise elemente (kujundeid, mõisteid ja skeeme) ning selgitab keele ja mõtlemise seoseid;
- 2) teab probleemide lahendamise etappe ja takistusi probleemide lahendamisel, tuues näiteid protsessi kirjelduse ja takistuste kohta;
- 3) kirjeldab ning toob isiklikust kogemusest näiteid teadmiste ja kogemuste mõju kohta probleemide lahendamisele ning loovale mõtlemisele;
- 4) kirjeldab õppeülesandeid, sooritades probleemi lahendamise etappe ja takistusi õppeülesande käigus, ning analüüsib probleemilahendust tagasivaateliselt.

VII. teema EMOTSIOONID JA MOTIVATSIOON. 4 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Emotsioon. Emotsiooni komponendid. Põhiemotsioonid ja emotsioonide väljendamine. * Vajadused, eesmärgid ja motivatsioon. Bioloogiline ja kultuuriline motivatsioon. Saavutusvajadus.	* Emotsioonid ja kultuur. * Emotsioonid ja aju. * Emotsioonide väljendamine sõnades. * Motivatsiooni-teooriad. * Sisemine ja välimine motivatsioon.

Teema *Emotsioonid ja motivatsioon* läbimise järel õpilane:

- 1) teab, mis on emotsioon ja millised on põhiemotsioonid, ning kirjeldab, kuidas emotsioonid väljenduvad füsioloogiliselt, tunnetuslikult ja käitumises;
- 2) väärtustab emotsioonide väljendusviise, mis ei kahjusta ennast ega teisi, ning demonstreerib neid õpituatsioonid;
- 3) selgitab vajaduste, eesmärkide ja motivatsiooni seoseid;
- 4) demonstreerib õpituatsioonid oskust seada lühi- ja pikaajalisi eesmärgid ning planeerida nende saavutamiseks vajalikke tegevusi;
- 5) selgitab ja toob näiteid bioloogilise kultuurilise motivatsiooni avaldumisvormide kohta;
- 6) kirjeldab inimese saavutusvajaduse rahuldamise võimalusi erinevates tegevusvaldkondades.

VIII. teema INDIVIDUAALSED ERINEVUSED. 4 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
* Isiksus, isiksuseomadused. Isiksuse bioloogilised alused. * Vaimsed võimed: üldvõimekus ja erivõimekused. IQ. * Individuaalsed erinevused, norm ja hälbevus.	* Isiksusetooriad. * Vaimete võimete roll igapäevaelus. * Vaimsete võimete mõõtmine. * Psühhopatoloogia ja ravivõimalused.

Teema *Individaalsed erinevused* läbimise järel õpilane:

- 1) kirjeldab isiksuse viiefaktorilist käsitlust, tuues selle kohta näiteid;
- 2) selgitab pärilikkuse ja keskkonna osa isiksuseomaduste kujunemises;

- 3) teab isiksuse omaduste mõõtmise põhilisi meetodeid psühholoogias;
- 4) toob näiteid üld- ja erivõimekuse väljendumise ning rakendamise võimaluste kohta inimestel;
- 5) selgitab intelligentsuskoefitsiendi tähendust;
- 6) mõistab normi ja hälbevuse suhtelisust ning väärtustab inimeste erinevusi.

IX. teema SOTSIAALSED PROTSESSID. 5 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
<ul style="list-style-type: none"> * Sotsiaalne võrdlemine ja identiteet. * Sotsiaalne tajus. Esmamulje, eelarvamused, stereotüübid. * Rühmaprotsessid – sünergia, vastutuse hajumine, konformsus, rühmamõtlemine. 	<ul style="list-style-type: none"> * Vead sotsiaalses tajus. * Inimese käitumine massides. * Kultuuride vaheline psühholoogia.

Teema *Sotsiaalsed protsessid* läbimise järel õpilane:

- 1) selgitab kultuurilise ja rahvusliku identiteedi kujunemise mehhanisme;
- 2) analüüsib, kuidas esmamulje, eelarvamused ja stereotüübid mõjutavad inimeste sotsiaalset taju, ning toob selle kohta näiteid;
- 3) analüüsib rühmas toimuvate protsesside (sünergia, vastutuse hajumise, konformsuse, rühmamõtlemise) mõju inimese käitumisele, seostades seda igapäevaeluga;
- 4) väärtustab vajadust seista vastu rühmasurvele, mis õhutab ennast ja teisi kahjustavalt käituma.

X. teema PSÜHHOLOOGIA RAKENDUSED. 2 tundi

<i>Kohustuslik</i>	<i>Laiendav ja süvendav</i>
<ul style="list-style-type: none"> * Psühholoogi elukutse ja psühholoogia rakendused. * Psühholoogiateadmiste rakendamine igapäevaelus. 	<ul style="list-style-type: none"> * Psühholoogia õppimisvõimalused * Psühholoogi ameti kutsestandardid.

Teema *Psühholoogia rakendused* läbimise järel õpilane:

- 1) selgitab psühholoogi tööd eri valdkondades ning teadvustab eetilisi printsiipe psühholoogias;

2) mõistab psühholoogiateadmiste olulisust ning väärtuslikkust enda ja teiste käitumise seletamisel.